

Ігор Гарарук,

здобувач кафедри цивільного права і процесу
Івано-Франківського університету права
імені Короля Данила Галицького

УДК 347.45

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ЕНЕРГОСЕРВІСНИХ ДОГОВОРІВ В ОКРЕМИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті здійснено аналіз розвитку концепції «енергосервісного договору» у США, Китаї, Європейському Союзі та Україні. Розкрито державну політику та діяльність міжнародних організацій щодо підтримки та розвитку договірних відносин у сфері енергосервісу в цих країнах. Окремо розглянуто проблемні аспекти договірних відносин у сфері енергосервісу в їх історичному розвитку. Доводиться, що діяльність енергосервісних компаній та укладення ними енергосервісних договорів для світової спільноти не є новим явищем, воно перетерпіло в різних країнах як розвиток, так і занепад.

Ключові слова: енергосервісний договір, енергосервісна компанія, енергоефективність, енергозбереження, інвестиційний проект, енергетичні ресурси.

Курс розвитку, взятий нашою державою, спрямований на Євроінтеграцію та набуття членства в Європейському Союзі (далі — ЄС) у майбутньому. Політика ЄС спрямована на досягнення високого рівня енергоефективності, енергозбереження, зменшення викидів в атмосферу та досягнення енергетичної незалежності. Протягом 25 років незалежності Україна розвиває власну економіку та здійснює велику кількість реформ, зокрема і у сфері енергетики та енерго-ефективності, задля досягнення енергетичної незалежності та раціонального використання енергетичних ресурсів. Одним із механізмів досягнення енергетичної незалежності є здійснення діяльності на підставі енергосервісного договору, за до-

помогою якого здійснюються енергоефективні та/або енергозберігаючі заходи. Зазвичай такі заходи здійснюються енергосервісною компанією (далі — ЕСКО) як стороною такого договору. Проте, для правильного розуміння концепції «енергосервісного договору»¹ доцільно розглянути історію її виникнення та розвитку в передових країнах світу.

Перші компанії, що пропонували послуги в галузі енергетики та застосування концепції ЕСКО, з'явилися в Європі ще в 1800-х роках. Колискою цих так званих «операторів», або «менеджерів», була Франція. Концепція перемістилась до Північної Америки і здійснила «бум» протягом ХХ ст. [1]. Тому насамперед розглянемо розвиток енергосервісного

¹ Програма Energy Saving Performance Contracts дозволяє федеральним агентствам забезпечити економію енергії і поліпшення об'єкта без попередньої затрати капіталу або спеціальних асигнувань від Конгресу [7].

договору в Сполучених Штатах Америки.

Розвиток енергосервісних договорів у США. Більшість сучасних ЕСКО були сформовані у відповідь на нафтове ембарго на Близькому Сході на початку 1970-х років. 1980-ті роки стали свідком виникнення цілого ряду ЕСКО. Найцікавіше, що жодна з існуючих ЕСКО тоді не мала успіху. Водночас, було кілька інших причин, чому в цей бізнес увійшли інші компанії. Перша: ціни на нафту зазнали ще два драматичних підвищення з 1973 р. Тому проекти ЕСКО стали ще більш фінансово привабливі. Друга: як результат, виробники, що працювали на ринку енергосервісу, розробили цілий ряд нових і більш ефективних пристроїв. Це була відповідь не тільки на усвідомлену необхідність енергоефективності, а й на прагнення промисловості виробляти нові, дешеві і потужні компоненти, доступні з електронної промисловості. Нарешті, нова тенденція, яка стала відома як програма управління попитом з боку споживача (DSM)², значно поширилася серед індустрії енергокомпаній, які стимулювали установку пристроїв енергоефективності шляхом надання субсидій для клієнтів, які встановили їх [2]. Таким чином, можна констатувати, що хоча концепція ЕСКО виникла не в США, саме вони стали першою країною-піонером у створенні та розвитку ЕСКО і, як результат, — в укладенні енергосервісних договорів, які існують на сьогодні.

1980-ті роки були важким десятиліттям для індустрії енергосервісу. Навіть коли ЕСКО були філіями енергокомпаній, персонал ЕСКО був дуже малий та отримував відносно слабку підтримку. У цей час контракти все ще були дуже складними. Більше того, дуже мала частина контрактних механізмів широко сприймалася банківським товариством. Замовників теж було вкрай важко переконати.

1990-ті роки відкрили несподівані ви-

годи для індустрії в питанні дерегуляції електроенергетичної індустрії. Несподівано ця індустрія, часто зневажувана індустрією енергокомпаній, викликала новий інтерес. Крім усього поганого, що можна було сказати про ЕСКО, одне було характерно для компаній, які зуміли пережити 80-ті роки. Їх замовники зазвичай давали їм високі оцінки за якість забезпечення сервісу. Здатність задовольнити замовників у конкуруючому середовищі несподівано стала високо оцінюваним достоїнством, коли стало зрозуміло, що на конкуруючому ринку великі компанії електроенергетики вже не можуть вважати клієнтів як належне. Дійсно, замовники, розшукувані ЕСКО, були великими комерційними і промисловими споживачами, тобто основними споживачами для більшості енергокомпаній. Для цілеспрямованих у майбутнє енергокомпаній постала дилема: чи залишитися тільки енергокомпанією і втратити замовників, чи забезпечити замовникам сервіс, подібний до сервісу ЕСКО. Як тільки електроенергетичні та газові компанії увійшли на цей ринок, вони розширили спектр сервісу, забезпечуючи багато послуг, які вони вирішили ввести на дерегульований ринок [4].

Загалом, історія енергосервісних контрактів у США може бути розділена на чотири етапи.

1. Початок DSN (до 1985 р.). Енергосервісні перформанс-контракти були створені, щоб забезпечити робочою силою та системами для забезпечення комунальних послуг для задоволення федеральних мандатів і мандатів штатів та пропозицій послуг з енергозбереження;

2. Поява енергосервісних перформанс-контрактів (1985—1993). Комунальні програми еволюціонували від придбання послуг (наприклад, домашній енергоаудит) до придбання великої кількості кВт або кВт/год у рамках своїх Інтегрованих ресурсних планів³. ЕСКО зробили ставку на забезпечення кВт

² Зазвичай під управлінням попитом (demand-side management) розуміється планування та впровадження дій електроенергетики, розроблених для впливу на споживаче використання електрики способами, які викличуть бажані зміни в формі навантаження енергокомпанії. У той час як завданням будь-якої DSM-діяльності є створення та зміна форми навантаження, мистецтво успішної реалізації і, в кінцевому підсумку, успіх програми, що базується на балансі корисності та споживчої потреби [3].

³ Під Інтегрованими ресурсними планами (Integrated Resource Plans), зазвичай розуміють розвиток комбінованих джерел енергії та підвищення енергоефективності, в тому числі варіантів DSM для надання енергетичних послуг при мінімальних витратах, у тому числі екологічних і соціальних витратах [5].

або кВт/год і забезпечення проектів під ключ для великих промислових та інституціональних клієнтів і фінансували самі проекти [6].

3. Успіх і Консолідація (1994—2002). Успішний досвід роботи з енергосервісними контрактами задокументований у дослідженнях Національної лабораторії ім. Лоуренса в Берклі (LBNL) і Національної асоціації енергосервісних компаній (NAESCO), закликав федеральний уряд та уряди штатів до розвитку енергосервісних перформанс-контрактів. Водночас, впровадження Міжнародного протоколу вимірювання та верифікації (The International Performance Measurement and Verification Protocol), що передбачає стандартні методи для документування економії проекту, надало комерційним кредиторам впевненість, щоб почати фінансування проектів енергосервісних перформанс-контрактів у великих масштабах.

4. Пауза, а потім швидко зростання (2003—теперішній час). Крах Enron, призупинення федеральної програми ESPC⁴ і невизначеність щодо дерегуляції електроенергетичної промисловості спричинили уповільнення зростання енергосервісних перформанс-контрактів в 2002—2004 рр. Нині енергосервісні перформанс-контракти зростають більш ніж на 20% у рік, що зумовлено збільшенням і нестабільністю цін на енергоносії, енергетичними заощадженнями федеральних мандатів та мандатів штатів, триваючою відсутністю капітального і поточного бюджетів федеральних об'єктів, а також зростаючим усвідомленням необхідності масштабних дій з обмеження викидів парникових газів. Успішні ЕСКО-компанії використали цю перерву, щоб розширити спектр своїх пропозицій для нових категорій клієнтів, а також для інтеграції відновлюваних джерел енергії та «зелених» технологій в портфелі товарів і послуг, що дозволило їм бути готовими до наступного стрибка зростання, який розпочався в кінці 2004 р., відповідно до останніх оглядів NAESCO / LBNL ЕСКО-промисловості [8].

Сильна індустрія перформанс-конт-

рактів з'явилася в США і показала прогресивне зростання в усьому світі. Дві великі конференції в 2005 р. — Азійська ЕСКО-Конференція в Бангкоку і Європейська конференція, яка називалася «ЕСКО Європа — 2005» — свідчать про зростаючу популярність концепції. Окремі приклади цього зростання було зафіксовано в 2005 р. у доповіді Європейської комісії — DG JRC, «ЕСКО в Європі» [9]. Отже, можна констатувати, що саме США була країною-піонером, у якій почали свій бурхливий розвиток енергосервісні договори, які неодноразово переживали крах та все більше вдосконалювались і, як результат, є дуже затребувані та перспективні нині.

Розвиток енергосервісних договорів у Китаї. Впровадження ЕСКО в Китаї було здійснено в рамках міжнародного співробітництва між Державною економічною і торговельною комісією Китаю (нині вона відома як Національна комісія з розвитку і реформ). Світовим Банком та Глобальним екологічним фондом у 1998 р. «Китайський проект енергозбереження» був розділений на два етапи. Етап I з грантами Глобального екологічного фонду на 22 млн доларів США і позицією Міжнародного банку реконструкції та розвитку на 63 млн доларів США. Основне завдання першого етапу полягало у сприянні механізму енергосервісних договорів і розвитку індустрії ЕСКО в Китаї. Мета була досягнута шляхом демонстрування і розповсюдження. В рамках проекту були створені три ЕСКО — з провінції Ляонін, провінції Шаньдун і Пекіну. Ці ЕСКО були присвячені демонстрації можливості застосування ЕСКО бізнес-моделі в Китаї. В той самий час, неприбутковий Центр розповсюдження інформації про енергозбереження був заснований з метою впровадження і розвитку договірних відносин у сфері енергосервісу.

Три пілотних ЕСКО були запущені в якості комерційного бізнесу, адаптуючи енергосервісні договори відповідно до китайського бізнес-середовища. В ході I етапу ці три ЕСКО виявилися успішними. В середньому, в Пекіні, Ляоніні і Шаньдуні ЕСКО-активи вирости більш

⁴ Програма Energy Saving Performance Contracts дозволяє федеральним агентствам забезпечити економію енергії і поліпшення об'єкта без попередньої затрати капіталу або спеціальних асигнувань від Конгресу [7].

ніж у 9 разів. Успіх цих пілотних ЕСКО довів доцільність енегосервісних договорів у Китаї і створив позитивну реакцію серед нових гравців, щоб увійти до ЕСКО-бізнесу. За цих ринкових умов другий проект з енергозбереження був затверджений в 2002 р., щоб допомогти новим ЕСКО отримати місцеві банківські кредити через спеціальну програму гарантування кредитів та заснувати власну асоціацію промисловців ЕСКО Китаю. ЕСКО-комітет Китайської асоціації з енергозбереження був зареєстрований в 2003 р. Місія зазначеного комітету полягала у сприянні сталому розвитку індустрії ЕСКО і підтриманні швидкого і здорового зростання ЕСКО. Проект енергозбереження продемонстрував високий попит на ринку енергосервісних договорів у різних секторах [10].

У 2006 р. Національний народний Конгрес затвердив включення національного цільового скорочення показників енергоємності в 11-й П'ятирічний план, а центральний уряд підписав контракти з 1000 найбільш енергоємних підприємств Китаю з метою підвищення енергоефективності. У квітні 2010 р., Державна Рада видала документ № 25, закликаючи до прискореного розвитку енергосервісної галузі в Китаї. На додаток до цих офіційно оприлюднених цілей і національних зобов'язань провінційні уряди і міста, такі як Пекін і Шанхай, розробили додаткові місцеві заходи для підтримки індустрії ЕСКО. Приміром, у 2008 р. в Шанхаї створений спеціальний фонд для просування проектів ЕСКО [11].

Обсяг ринку ЕСКО на основі енергосервісних договорів виріс на 23% тільки в період між 2011 і 2012 роками (від 6,73 млрд доларів США в 2011 р. до 8,25 млрд доларів США в 2012 р.) [12]. У контексті вищенаведеного Ж. Костка та К. Шин звертають увагу, що за таких сприятливих ринкових і політичних умов можна було б очікувати, що ЕСКО процвітатимуть. Проте розвиток індустрії ЕСКО в Китаї далекий від досягнення свого великого потенціалу і навіть відстає від інших країн, що розвиваються [13]. Таким чином, можна погодитися з міркуваннями зазначених науковців, що китайський «феномен» розвитку енергосервісних договорів дійсно вражає, адже за такий короткий період ця

галузь дуже сильно розвинулась. Водночас не потрібно залишати поза увагою досить вагомий аспект, завдяки якому китайський ринок енергосервісу був успішним у розрізі пілотних проектів та практики, яка існує на сьогодні, а саме — підтримки енергосервісу за допомогою залучення коштів держави та міжнародних організацій. Тому, незважаючи на те, що ринок енергосервісу Китаю перебуває в стані розвитку, він є досить перспективним. На нашу думку, досвід Китаю повинен бути досліджений та врахований при формуванні державної політики України у сфері енергосервісу.

Розвиток енергосервісних договорів у Європі. Енергетичні перформанс-контракти, енергетичні послуги і компанії, що пропонують комплексні рішення щодо енергоефективності, почали поширюватися по всій Європі у 1980-ті роки знову. З'явилися кілька історій успіху. Німеччина згадується як найбільший і найбільш розвинений ринок, з Францією і Великою Британією, Іспанією та Італією слідом за ним. У той самий час ринки ЕСКО стартували у Центральній та Східній Європі. Крім того, були країни, де індустрія ЕСКО з'явилася за дуже короткий період на початку ХХІ ст. Австрія і Чеська Республіка стали новими історіями успіху до 2005 р. З іншого боку, були також деякі негативні приклади, де енергетичні перформанс-контракти провалилися і штовхали назад подальший розвиток ЕСКО через відсутність довіри: це сталося в Швеції, Словаччині та Естонії. І, нарешті, існує група країн, яка може характеризуватися низьким рівнем активності ЕСКО в 2005 р. за рахунок внутрішніх і зовнішніх факторів, які не завадили розвитку до цих пір. Ця група повинна бути далі поділена на дві частини. У Данії, Нідерландах та Литві енергоефективність є одним з пріоритетів, але інструменти інші ніж ЕСКО виголосили їм, вказуючи, що ЕСКО є лише одним з можливого набору інструментів для підвищення ефективності використання енергії. З іншого боку, у Греції, Польщі, Португалії, Ірландії, Мальті і Кіпрі, Румунії та Болгарії були приклади, де існує великий потенціал для економії енергії, але, тим не менше, мінімальна або взагалі відсутня діяльність з ефективності використання енергії була здійснена до 2005 р. [14].

Також варто відмітити, що на європейському рівні Європейська Комісія сприяє індустрії енергосервісу і фінансуванню залученими коштами (Third Party Financing) протягом ряду років. Перша ініціатива була в 1988 р., коли Європейська Комісія прийняла Рекомендацію Державам-Членам з метою сприяння ЕСКО і використання залучених коштів, визначаючи їх і описуючи, як вони працюють. У 1992 р. Європейською Радою і Парламентом було прийнято Директиву (93/76/ЕС, Стаття 4), в якій Державам-Членам було запропоновано розробити і здійснити програми з використання залучення коштів у державному секторі. В рамках програм «THERMIE» та «SAVE» було проведено декілька досліджень і пілотних проектів, що реалізуються для заохочення ЕСКО та діяльності з залучення фінансування третьою стороною. У 1993 р. стандартний контракт ЕСКО-типу був опублікований для 12 членів країн ЄС. У 2002 р. Європейська програма «GreenLight» визначила ЕСКО, що працюють у сфері освітлення, і створила попередній перелік ЕСКО [15].

Потенціал європейського ринку, за оцінками, — принаймні 5—10 млрд євро на рік і 25 млрд євро в довгостроковій перспективі. Інвестиції в підвищення енергоефективності за допомогою ЕСКО в принципі роблять особливо прибутковим бізнес в будь-якій європейській країні, однак фактична рентабельність залежить від багатьох факторів і може бути обмежена різними бар'єрами [16].

Протягом останніх років більшість європейських ринків ЕСКО виросли в розмірах та/або розвинули свою складну структуру. Таким чином, середній Європейський ринок ЕСКО покращився (виникло більше енергосервісних компаній, більше енергосервісних проектів, з'явився енергосервіс там, де був рідкісним колись — домашнє господарство, навіть транспорт, більш високий рівень інституціоналізації). Розвиток також спостерігається у випадку країн, які не є членами ЄС. Водночас зростання стимулюється попитом, тобто розширення інтересу з боку потенційних клієнтів. Також необхідно відмітити активну базу і позитивний вплив законодавства та програм на рівні ЄС [17]. У цьому контексті варто зазначити, що розвиток енергосервісних договорів у країнах ЄС та інших

країнах, що не є членами ЄС, обумовлений також високою енергетичною залежністю, зокрема від Росії, постійним зростанням цін на енергетичні ресурси та збільшенням викидів в атмосферу.

Розвиток енергосервісних договорів в Україні. Ринок енергосервісу в нашій країні почав формуватися ще в середині 90-х років минулого століття, коли промислові підприємства вперше зацікавилися скороченням споживання енергоресурсів. Він складався з невеликих регіональних компаній, орієнтованих на економію енергії, які були створені за підтримки проекту USAID в 1996—1997 роках.

Процес приватизації промислових та енергетичних підприємств у 2000—2005 роках сприяв підвищенню інтересу до енергоефективних проектів з боку власників та інвесторів, що сприяло розвитку бізнесу ЕСКО.

Розвиток ринку також був обумовлений підвищенням прагматизму та вимогливості клієнтів до результатів роботи. Протягом цього періоду почався процес природного відбору на ринку ЕСКО. Ряд компаній збанкрутували, а малі ЕСКО почали об'єднуватися в більші компанії. Таким чином, зростання конкуренції серед ЕСКО призвело до того, що малі та слабкі компанії втратили свою незалежність або залишили ринок. Загалом таких ЕСКО у 2005 р. в країні було 30—40 [18].

За даними, що відображені у брошурі «Енергосервісні контракти: можливості та перспективи в Україні», підготовленій спільно Проектом «Створення енергетичних агентств в Україні» та Адвокатським об'єднанням Arzinger зазначено, що, у зв'язку із зростанням цін на енергоносії та тарифи в 2005—2008 роках, мало місце підвищення попиту на енергосервіс. У цей період кількість ЕСКО зросла до 70—80, а загальна вартість проектів з підвищення енергоефективності сягнула декількох мільйонів доларів. При цьому наймасштабніші проекти було реалізовано в енергоємних галузях економіки (металургія і гірничодобувна промисловість, харчова та хімічна промисловість, будівництво та громадський сектор) [19]. Загалом можна констатувати, що ринок енергосервісних договорів в Україні в цей період був дуже незначним.

Світова фінансова криза 2008—2010 років призвела до припинення реалізації багатьох проектів та практично знищила зростаючий ринок енергетичних послуг в Україні. В цей період були перервані великі і середні проекти, гроші інвесторів вийшли з країни, спорудження тисяч будинків зупинилося, енерго-ефективні проекти були заморожені або ліквідовані. Як наслідок, багато компаній, включаючи ЕСКО, збанкрутували. У 2010 р. кількість ЕСКО, які збереглися після кризи, не перевищувала 20 компаній [20]. Разом із тим, вже у 2012 р. в Україні були активні близько 30 ЕСКО-компаній, більшість з яких є невеликими приватними компаніями. На ринку працюють кілька публічних ЕСКО-компаній, які знаходяться у власності місцевих органів влади або державних підприємств.

У 2012 р. потенційний розмір ринку ЕСКО оцінювався приблизно в 100 млн євро в будівництві і в індустріальному секторі [21]. Чатково така ситуація була викликана тим, що за станом на 2013 р. Україна мала складну нормативно-правову базу для енергетичного сектора, а також тим, що чинне на той час українське законодавство містило небагато стимулів для розвитку виробництва енергії з альтернативних джерел енергії [22]. Водночас у літературі висловлена позиція, що за останні роки ринок енергосервісу зазнав трансформації, акцент змістився від промислового сектора в сектор муніципальної енергетики та громадського будівництва. У зв'язку з багаторазовим підвищенням цін на природний газ і тарифів на опалення попит на послуги ЕСКО починає все більше зростати [23]. Отже, можна зробити висновок, що ринок енергосервісних договорів перетерпів низку злетів та поразок. На сьогодні частково подолані бар'єри, що перешкоджали розвитку енергосервісних договорів, зокрема на законодавчому рівні, але ринок ЕСКО все ще далекий від ринку США, ЄС, Китаю тощо.

Підсумовуючи вищенаведене, варто відмітити, що діяльність енергосервісних компаній та укладення ними

енергосервісних договорів для світової спільноти не є новим явищем, та перетерпіло в різних країнах як розвиток, так і занепад. Для України енергосервісні договори є доволі новим явищем (хоча ЕСКО існували ще з кінця 1990-х років), що характеризується недостатньо розвинутим ринком енергосервісу та діяльності енергосервісних компаній. Звісно, це зумовлено рядом чинників, зокрема: відсутністю потреби в заощадженні енергії та здійсненні енергоефективних заходів після розпаду Радянського Союзу, адже вартість енергетичних ресурсів була невеликою; відсутністю чіткого законодавчого підґрунтя здійснення енергосервісу до 2015 р.; високим рівнем корупції та низькою довірою міжнародних інвесторів; недостатньою наявністю проектів з інформування населення щодо необхідності здійснення енергоефективних та енергоощадних заходів. Проте всесвітня економічна криза, агресія Росії проти України, анексія Криму, тимчасова окупація окремих районів Донецької та Луганської областей, різке збільшення вартості енергетичних ресурсів об'єктивно зумовили необхідність у проведенні масштабної енергомодернізації, розвитку ринку енергосервісу та вдосконалення договірного регулювання енергосервісу в Україні.

Наша держава, взявши курс на гармонізацію законодавства України із стандартами Європейського Союзу, повинна враховувати, окрім досвіду передових країн Світу, саме досвід ЄС щодо запровадження енергоефективних технологій та розвитку енергосервісних договорів. Беручи за основу досвід ЄС, США та Китаю, суб'єкти енергосервісу України можуть уникнути багатьох законодавчих та практичних проблем, які виникали в цих країнах і з якими стикалися сторони енергосервісних договорів. Разом із тим, законодавцю не потрібно сліпо копіювати напрацювання цих країн без належного урахування нормативно-правових актів України та без врахування особливостей її правової системи.

Список використаних джерел

1. Bertoldi P., Boza-Kiss B., Rezessy S. Latest Development of Energy Service Companies across Europe: A European ESCO update. Report No. EUR 22927 EN-2007. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Environment and Sustainability. URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC37574/22827%20esco%20report-edition%20paper%20version%20.pdf>.
2. Bullock C. Guide to Energy Service Companies / by Cary Bullock & George Caragluaur // Fairmont Press. — 2001. — P. 10—11.
3. Gellings C. W. The concept of demand-side management for electric utilities. Proceedings of the IEEE. — Volume: 73, Issue: 10, Oct. 1985. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/document/1457586>.
4. Bullock C. Guide to Energy Service Companies / by Cary Bullock & George Caragluaur // Fairmont Press. — 2001. — P. 11—12.
5. Swisher J. N., Martino Jannuzzi G. de, Redlinger R. Y. Tools and Methods for Integrated Resource Planning: Improving Energy Efficiency and Protecting the Environment. URL: <http://www.fem.unicamp.br/~jannuzzi/documents/IRPmanual.pdf>.
6. Introduction to Energy Performance Contracting. Prepared by: ICF International, National Association of Energy Services Companies. — October 2007. URL: https://www.energystar.gov/ia/partners/spp_res/Introduction_to_Performance_Contracting.pdf.
7. U.S. Department of Energy. URL: <https://energy.gov/eere/femp/energy-savings-performance-contracts-federal-agencies>. 8. Introduction to Energy Performance Contracting. Prepared by: ICF International, National Association of Energy Services Companies. — October 2007. URL: https://www.energystar.gov/ia/partners/spp_res/Introduction_to_Performance_Contracting.pdf.
9. Hansen S. J. Performance Contracting: Expanding Horizons. 2nd Edition // Fairmont Press 332 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=00DnqKXGOigC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
10. Ding Ma. Energy Service Companies (ESCOs) in China: Barriers and drivers from ESCOs' perspective. — Master thesis. — 2013. URL: http://epub.lib.aalto.fi/thesis/pdf/13204/hse_ethesis_13204.pdf.
11. Kostka G., Shin K. Energy Service Companies In China: The Role of Social Networks and Trust. Frankfurt School—Working Paper No. 168. — 2011. URL: <http://www.frankfurt-school.de/clicnetclm/fileDownload.do?goId=000000302332AB4>.
12. ESCO Market Report for Non-European Countries 2013 / Joint Research Centre Institute for Energy and Transport / European Commission. URL: https://iet.jrc.ec.europa.eu/energyefficiency/sites/energyefficiency/files/reqno_jrc91689_id-na-26886-en-n.pdf.
13. Kostka G., Shin K. Energy Service Companies In China: The Role of Social Networks and Trust. Frankfurt School—Working Paper No. 168. — 2011. URL: <http://www.frankfurt-school.de/clicnetclm/fileDownload.do?goId=000000302332AB4>.
14. Bertoldi P., Boza-Kiss B., Rezessy S. Latest Development of Energy Service Companies across Europe: A European ESCO update. Report No. EUR 22927 EN-2007. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Environment and Sustainability. URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC37574/22827%20esco%20report-edition%20paper%20version%20.pdf>.
15. Bertoldi P., Berrutto V., Renzio M. de, Adnot J., Vine E. How are eu escos behaving and how to create a real esco market. Proceedings of the 2003 ECEEE Summer Study. European Council for an Energy-Efficient Economy, p. 909–16. URL: https://www.researchgate.net/profile/Edward_Vine/publication/228594289_How_are_EU_ESCOs_behaving_and_how_to_create_a_real_ESCO_market/links/00463517e8e903f228000000.pdf.
16. Bertoldi P., Boza-Kiss B., Rezessy S. Latest Development of Energy Service Companies across Europe: A European ESCO update. Report No. EUR 22927 EN-2007. European Commission, Joint Research Centre, Institute for Environment and Sustainability. URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC37574/22827%20esco%20report-edition%20paper%20version%20.pdf>.
17. Bertoldi P., Economidou M. Energy Services Market in the EU. An EU overview. — European Commission, Joint Research Centre. URL: https://www.engerati.com/sites/engerati/files/eventpres/EUW15_day1_1400_Paolo%20Bertoldi.pdf.
18. Ільчук М., Реінська О., Шаповаленко В., Киричок О. Енергосервісні контракти: можли-

ності та перспективи в Україні // Проект «Створення енергетичних агентств в Україні», Адвокатське об'єднання Arzinger. — Київ, 2015. URL: http://eeau.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/ESCO_brochure_UA.pdf.

19. Там само.

20. Там само.

21. Bertoldi P., Boza-Kiss B., Panev S., Labanca N. The European ESCO Market Report 2013. Report EUR 26691 EN, Joint Research Centre, European Commission, Ispra, Italy. URL : http://iet.jrc.ec.europa.eu/energyefficiency/sites/energyefficiency/files/jrc_89550_the_european_escos_market_report_2013_online.pdf.

22. Развитие рынка и политики энергосервисных компаний // Организации Объединенных Наций. — Нью-Йорк, Женева, 2013. URL: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/energy/se/pdfs/eneff/publ/ECE_ENERGY_93_RUS.pdf.

23. Ільчук М., Реінська О., Шаповаленко В., Киричок О. Енергосервісні контракти: можливості та перспективи в Україні // Проект «Створення енергетичних агентств в Україні», Адвокатське об'єднання Arzinger. — Київ, 2015. URL: http://eeau.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/ESCO_brochure_UA.pdf.

Гарарук Ігорь. Генезис развития энергосервисных договоров в отдельных странах мира.

В статье проведен анализ развития концепции «энергосервисного договора» в США, Китае, Европейском Союзе и Украине. Раскрыта государственная политика и деятельность международных организаций по поддержке и развитию договорных отношений в сфере энергосервиса в этих странах. Отдельно рассмотрены проблемные аспекты договорных отношений в сфере энергосервиса в их историческом развитии. Доказывается, что деятельность энергосервисных компаний и заключения ими энергосервисных договоров для мирового сообщества не является новым явлением, оно претерпело в разных странах как развитие, так и упадок.

Ключевые слова: энергосервисный договор, энергосервисная компания, энергоэффективность, энергосбережение, инвестиционный проект, энергетические ресурсы.

Gararuk Igor. The genesis of the development of energy service contracts in some countries.

The article presents the analysis of the development of the concept of «energy performance contract» in the United States, China, the European Union and Ukraine. Discloses government policies and activities of international organizations to support and develop contractual relations in the field of energy services in these countries. Apart examined problematic aspects of contractual relations in energy service relationship in their historical development. It is proved that the activities of energy service companies and the conclusion of energy performance contracts for the international community is not a new phenomenon, and has undergone in different countries, as the development as the decay.

Keywords: Energy performance contract, energy service companies, energy efficiency, energy-savings, investment project, energy resources.